

โครงการการประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการการสร้างและพัฒนาวิชาสันติศึกษา

หลักการและเหตุผล

ในฐานะที่สันติศึกษาเป็นสาขาวิชาค่อนข้างใหม่ เมื่อเปรียบเทียบกับสาขาวิชาอื่นๆ ในสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ “ความใหม่” นี้ส่งผลอย่างน้อย ๒ ประการซึ่งดูเหมือนจะขัดกัน กล่าวคือ ทั้งเร้าความสนใจ และก่อความไม่เข้าใจไปพร้อมๆ กัน ในด้านเร้าความสนใจ ก็เนื่องมาจากการที่สันติศึกษามีพื้นที่พยายามโยงกับปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับต่างๆ ตั้งแต่ ระหว่างประเทศ จนถึงระหว่างกลุ่มคน สันติศึกษาจึงไม่เพียงแต่จะพยายามวิเคราะห์และอธิบายปรากฏการณ์อย่างที่สาขาส่วนใหญ่ในทางสังคมศาสตร์ถือเป็นหน้าที่หลักเท่านั้น แต่พยายามจะเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงปรากฏการณ์ที่ไม่พึงประสงค์นั้นๆ ด้วย ในแง่นี้สันติศึกษาจึงเป็นเสมือนสาขาวิชาการที่มีนัยยะทางปฏิบัติการ ซึ่งทำให้เป็นที่น่าสนใจสำหรับผู้ที่ต้องการขยายขอบเขตของบทบาทวิชาการและนักวิชาการ

ส่วนในด้านที่ก่อความไม่เข้าใจนั้น ก็เนื่องมาจาก การที่องค์ความรู้ในสันติศึกษานั้นยังคงประหนึ่งเสมือนมีอยู่อย่างจำกัดทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ นักคิดที่โดดเด่นที่ถือว่าเป็น “ปราชญ์” ในสาขานี้ซึ่งมีอิทธิพลทางความคิดต่อสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในวงกว้างนั้นก็ไม่ได้ถึงกับเป็นที่โจษขานกันกว้างขวาง ทำให้นักวิชาการจากบางสาขาถึงกับตั้งข้อสงสัยว่าสันติศึกษาอยู่ในฐานะเป็นสาขาทางวิชาการหรือไม่ หรือเป็นเพียงความปรารถนาที่นำขึ้นชม แต่ปราศจากความหนักแน่นทางวิชาการรองรับ

อาจจะถือได้ว่ากรรฐ์ทั้ง ๒ ประการนี้เป็น “ปกติวิสัย” ที่เกิดขึ้นกับหลายๆ สาขาวิชาซึ่งพยายามแยกออกจากสาขาเดิมและพยายามบุกเบิกไปสู่แดนความรู้และความคิดใหม่ๆ อย่างเช่นประสบการณ์ของกรณีวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา ฯลฯ ดังนั้น เพื่อสร้างและพัฒนาสันติศึกษาซึ่งก็เป็นสาขาวิชาใหม่ในวงวิชาการในประเทศไทยเช่นกันนั้น จึงสมควรกำหนดภาระให้สันติศึกษาได้แสดงศักยภาพของคุณค่าทั้งทางวิชาการและการปฏิบัติให้เป็นที่ประจักษ์ ซึ่งสามารถมาจากความพยายามจากอย่างน้อย ๓ ด้านที่สัมพันธ์กัน คือ (ก) การเลือกสรรองค์ความรู้/ความคิดจากสาขาวิชาการสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ที่มีอยู่เพื่อสังเคราะห์เป็นฐานขององค์ความรู้/ความคิดอันจะเอื้อเป็นคุณูปการต่อสันติศึกษา (ข) การพัฒนาสันติศึกษาทั้งตามกรอบของหลักวิชาสังคมศาสตร์ (เช่น มรรควิทยา <methodology> การสร้างแนวคิด <conceptualization> ฯลฯ) และนอกเหนือไปจากวิธีการศึกษาและแนวคิดที่มีอยู่ (ค) บุกเบิกเสริมสร้างความรู้/ความคิดที่มาจากพื้นฐานของปรากฏการณ์ในสังคมต่างๆ รวมทั้งสังคมไทย

สันติศึกษา: สถานะทางวิชาการและทิศทางการพัฒนา

บรรดาสาขากิจการต่างก็นิยมให้คำนิยามและความหมายของวิชานั้นๆ เช่น ประวัติศาสตร์คืออะไร เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาว่าด้วยอะไร มานุษยวิทยาต่างจากสังคมวิทยาอย่างไร ฯลฯ แต่คำนิยามเหล่านี้มักจะกลายเป็นประเด็นที่กระตุนการถกเถียงมากกว่าจะเป็นประเด็นสรุป สันติศึกษาก็เช่นกัน ถึงแม้จะมีความพยายามกำหนด ‘สิ่งที่ศึกษา’ (Subject matter) มรรควิธี จนถึงขอบเขต ของวิชา แต่ก็อยู่ในฐานะเป็นเพียงทิศทางมากกว่าจะเป็นถนนที่

สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว กระนั้นก็ได้หมายความว่า “ความไม่สมบูรณ์” นี้จะแสดงถึงข้ออ่อนของสถานะของวิชา ตรงกันข้าม กลับเป็นศักยภาพสำหรับการสร้างสรรค์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ข้อคิดหนึ่งซึ่งเป็นที่ตระหนักกันอยู่ในผู้สนใจสันติศึกษา คือ บรรดาสาขาวิชาต่างๆ ในสังคมศาสตร์นั้นมีแนวโน้มที่จะวิเคราะห์และอธิบายปรากฏการณ์ความขัดแย้ง โดยเน้นสาระของเนื้อหาวิชานั้นๆ เป็นหลัก เช่น บ้างก็ให้ความสำคัญของเศรษฐกิจ บ้างก็การเมือง บ้างก็ความสัมพันธ์ทางสังคม ฯลฯ ทั้งอาจจะถึงขั้นที่ว่าปัจจัยนั้นๆ เป็นสมมูลฐานของปัญหาอันนำไปสู่ความขัดแย้ง แม้คำอธิบายดังกล่าวจะมีน้ำหนักเพียงไร แต่สันตศึกษานั้นมุ่งพยายามที่จะขยายแง่มุมมองด้วยแนวคิดที่พัฒนาจากสาขาวิชาเองและสังเคราะห์ประสบการณ์จากกรณีต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจอย่างรอบด้านและลึกซึ้งยิ่งขึ้น ภาระของสันติศึกษาจึงคำนึงถึงองค์ประกอบของสาขาวิชาอย่างน้อย ๒ องค์ด้วยกัน คือ เรียนรู้จากมิตรสาขาต่างๆ ในสังคมศาสตร์ ควบคู่ไปกับลักษณะเฉพาะของวิชาเอง ซึ่งก็ได้มีการก่อสร้างและพัฒนาเป็นลำดับ สันติศึกษาจึงมิใช่แขนงวิชาสามัญสำนึกตามที่อาจจะเข้าใจกันไปตามสามัญสำนึก แต่นอกเหนือมุ่งจะพิจารณาสาขาวิชาต่างๆ ในสังคมศาสตร์แล้ว ยังมุ่งหวังที่จะเสริมส่งสังคมศาสตร์ในด้านที่หลายๆ สาขาได้ละเลยไปอีกด้วย

ส่วนในมนุษยศาสตร์นั้น หลายสาขาวิชาดูเหมือนว่าจะไม่เกี่ยวข้องกับปฏิบัติการสังคมโดยตรง เช่น ปรัชญา วรรณกรรมศึกษา ศิลปศึกษา ฯลฯ แม้ว่าแท้จริงแล้ว วิชาเหล่านี้เป็นวิชาเก่าแก่และสังสมประสบการณ์และปัญญาของมนุษยชาติมานาน ความเข้าใจที่ไขว่ไขว่ไปว่า วิชาเหล่านี้เป็นเรื่องของผู้อยู่บนหอคอยงาช้างนั้น นับว่าเป็นการมองข้ามพลังของความคิดจิตใจที่วิชาในมนุษยศาสตร์ได้มีบทบาทอย่างลึกซึ้งซึ่งมานานนับร้อยศตวรรษ

สันตศึกษามุ่งหวังที่จะประสานสังเคราะห์แขนงความรู้ต่างเข้าด้วยกัน โดยมีจุดหมายเพื่อลดความทุกข์เชิงุ และพยายามมีส่วนในการสร้างสันติภาพในต่างระดับ ภาระของวิชาจึงคู่ประหนึ่งคู่การสร้างหนทางขึ้นภูเขาที่สูงชัน แต่ความสำเร็จมิได้อยู่ที่การขึ้นไปถึงจุดยอดนั้น ซึ่งจำเป็นต้องใช้เวลานานแสนนาน ความสำคัญย่อมอยู่ที่การได้เริ่มพยายามและสานต่อการก้าวเดินร่วมกัน

แนวทางการดำเนินงาน

จากการพิจารณาข้างต้น ทางสถาบันศาสนา วัฒนธรรม และสันติภาพ มหาวิทยาลัยพายัพ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานก่อตั้งหลักสูตรนานาชาติ การสร้างสันติภาพ (Peacebuilding) ระดับคุณวุฒิปริญญาตรี และประสานการเรียนการสอนวิชา สันติศึกษา อันเป็นวิชาหนึ่งในการศึกษาทั่วไป ในหลักสูตรปริญญาตรี สำหรับนักศึกษาคณะต่างๆ นั้น จึงได้ดำริถึงการสร้างและพัฒนาวิชาสันติศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างๆ

ทางสถาบันฯ ได้ใคร่ครวญถึงประสิทธิภาพในการจัดการและความคาดหวังในผลลัพธ์ รวมถึงคาดการณ์ให้เป็นโครงการนำร่องในกิจกรรมนี้ จึงได้คิดถึงการดำเนินงานเพื่อบรรลุผลข้างต้น ด้วยการประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยขอเชิญชวนอาจารย์ผู้เกี่ยวข้องกับวิชานี้แล้วรวมทั้งผู้สนใจจากมหาวิทยาลัยต่างๆ มาร่วมประชุมฯ ในขั้นตอนนี้เป็นการจัดสำหรับมหาวิทยาลัยในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือก่อน และจะขยายไปยังภูมิภาคอื่นๆ ในโอกาสต่อไป

การประชุมนี้จะจัดขึ้นในระหว่างวันที่ ๒๕-๒๖ เมษายน ๒๕๕๔ ที่ห้องประชุมของสถาบันฯ โดยทางสถาบันฯ จะเป็นฝ่ายรับผิดชอบค่าที่พักและอาหารในระหว่างการประชุม รวมทั้งวัสดุประกอบการสอนวิชาสันติศึกษา (handy drive) และเอกสารประกอบการประชุม สำหรับอาจารย์ที่เข้าร่วมประชุมจากมหาวิทยาลัยละ ๒ ท่าน (รวม ๒๐ ท่าน) ส่วนค่าเดินทางไป-กลับของผู้มาร่วมนั้นขอให้เป็นความรับผิดชอบของหน่วยงานต้นสังกัด

วัตถุประสงค์

- (๑) เพื่อทำความเข้าใจหลักวิชาของสันติศึกษา และวิชาที่อยู่ในแนวทำนองเดียวกัน เช่น การศึกษาความขัดแย้ง (Conflict Studies) การแก้ไขความขัดแย้ง (Conflict Resolution) การแปรปรับความขัดแย้ง (Conflict transformation)
- (๒) เพื่อร่วมกันสร้างวิชาสันติศึกษาในระดับปริญญาตรี ซึ่งอาจจะเป็นส่วนหนึ่งของวิชาใดวิชาหนึ่งในการศึกษาทั่วไป หรือเป็นวิชาเอกเทศศึกษาโดยเฉพาะ
- (๓) เพื่อส่งเสริมการคำนึงถึงปัญหาในสังคมไทยจากแง่มุมทางวิชาการสันติศึกษาและวิชาการสาขาต่างๆ

ผู้รับผิดชอบโครงการ

รศ. ดร. มารค ตามไท	ประธาน
ผศ. ดร. สุชาติ เศรษฐมาลินี	กรรมการ
รศ. ดร. ไชยันต์ รัชชกุล	เลขานุการ

รายการประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการ

วันจันทร์ที่ ๒๕ เมษายน

เดินทาง และเข้าพัก ที่ บ้านพักภราดรภาพ มหาวิทยาลัยพายัพ (ฝั่งคณะนิติศาสตร์ และหอพักนักศึกษา)

๑๘.๓๐ อาหารเย็นที่ บ้านพักภราดรภาพ

๒๐.๐๐ ชี้แจงความเป็นมาของโครงการและการประชุม โดย ประธานโครงการฯ (รศ.ดร. มารค ตามไท)

วันอังคารที่ ๒๖ เมษายน

เวลา	รายการ	ผู้นำเสนอ
๐๘.๐๐ – ๑๐.๓๐	ความเป็นมาของสันติศึกษาในระดับนานาชาติ และความสำคัญของวิชานี้ในสังคมไทย อภิปราย	รศ. มารค ตามไท

๑๐.๓๐ – ๑๒.๐๐ ๑๒.๐๐- ๑๓.๐๐ ๑๓.๐๐- ๑๕.๐๐ ๑๕.๐๐- ๑๖.๓๐ ๑๘.๓๐	สันติศึกษา (Peace Studies) กับการศึกษาเพื่อสันติภาพ (Peace Education) อภิปราย อาหารเที่ยง อภิปรายร่วม “การส่งเสริมวิชาสันติศึกษาในรูปแบบต่างๆ” กรณีตัวอย่างการจัดการศึกษาสันติศึกษาในฐานะที่เป็นส่วน หนึ่งของวิชาการศึกษาทั่วไปที่มหาวิทยาลัยพายัพ อาหารเย็นที่ บ้านพักภรรยาครภาพ	รศ. ดร. ไชยันต์ รัชชกุล สัมมนาระหว่างผู้เข้าร่วม ประชุมฯกับวิทยากร ผศ. ดร. สุชาติ เศรษฐมาลินี
--	--	--

วันพุธที่ ๒๗ เมษายน

เวลา	รายการ	ผู้นำเสนอ
๐๕.๐๐ – ๑๒.๐๐ ๑๒.๐๐- ๑๓.๐๐ ๑๓.๐๐- ๑๖.๐๐ ๑๘.๓๐	แนวทฤษฎีต่างๆแนวและงานวิชาการหลักๆในสันติศึกษา อภิปราย อาหารเที่ยง แบ่งกลุ่มออกแบบเค้าโครงวิชา (Course outline/syllabus) อาหารเย็นที่ บ้านพักภรรยาครภาพ	คณะวิทยากรจากสถาบันฯ

วันพฤหัสบดีที่ ๒๘ เมษายน

เวลา	รายการ	ผู้นำเสนอ
๐๕.๐๐ – ๑๒.๐๐ ๑๒.๐๐- ๑๓.๐๐ ๑๓.๐๐- ๑๖.๐๐	ทิศทางการพัฒนาและการบริหารจัดการวิชาสันติศึกษาใน สถาบันต่างๆ อาหารเที่ยง แบ่งกลุ่มออกแบบวิชาสันติศึกษาในรูปแบบต่างๆ (ต่อ)	สัมมนาระหว่างผู้เข้าร่วม ประชุมฯกับวิทยากร

๑๘.๐๐- ๒๑.๐๐	อาหารเย็น (ที่ร้านอาหารตามเลือก)	
-----------------	----------------------------------	--

วันศุกร์ที่ ๒๕ เมษายน

๐๕.๐๐ – ๑๑.๓๐	นำเสนอโครงร่างวิชา สันติศึกษา และแนวทางการส่งเสริม วิชาการในแขนงวิชาในมหาวิทยาลัยและชุมชน	ผู้ร่วมประชุมฯ
๑๑.๓๐- ๑๒.๐๐	สรุปและปิดการประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการ	รศ.ดร. มารค ตามไท
๑๒.๐๐- ๑๓.๐๐	อาหารเที่ยง	
๑๓.๐๐	เดินทางกลับภูมิลำเนา	